

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta právnická

Bakalářská práce

**PRÁVNÍ A SPRÁVNÍ ASPEKTY PROTEKTORÁTU
ČECHY A MORAVA**

Pavel Procházka

Plzeň 2012

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta právnická

Katedra veřejné správy

Studijní obor Veřejná správa

Bakalářská práce

PRÁVNÍ A SPRÁVNÍ ASPEKTY PROTEKTORÁTU

ČECHY A MORAVA

Pavel Procházka

Vedoucí práce:

JUDr. et Mgr. Vendulka Valentová

Katedra právních dějin

Fakulta právnická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2012

Prohlášení

Prohlašuji tímto, že jsem tuto práci na téma „Právní a správní aspekty Protektorátu Čechy a Morava“ zpracoval sám pouze s využitím pramenů v práci uvedených.

Plzeň, březen 2012 .....

Rozsah práce je 43 listů

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval vedoucí bakalářské práce JUDr. et Mgr. Vendulce Valentové a to nejen za odborné vedení a cenné podněty, ale především za trpělivost a vstřícný přístup, kterým mi velmi významně napomohla ke zpracování zadané problematiky.

1. ÚVOD.....	6
2. HISTORICKÉ SOUVISLOSTI PŘED ZŘÍZENÍM PROTEKTORÁTU ČECHY A MORAVA.....	7
2.1. Mnichovský diktát	7
2.2. Období druhé republiky	8
3. ZŘÍZENÍ PROTEKTORÁTU ČECHY A MORAVA.....	10
3.1. Jednání vrcholných představitelů státu v Berlíně	10
3.2. Prohlášení Německé a Československé vlády.....	12
3.3. Okupace.....	13
3.4. Charakter protektorátu	14
3.5. Hitlerův výnos o zřízení Protektorátu Čechy a Morava.....	15
4. PROTEKTORÁTNÍ SPRÁVA	18
4.1. Politická reprezentace	18
4.2. Nejvyšší představitel státu.....	19
4.2.1. Autonomní prezident.....	19
4.2.2. Říšský protektor.....	20
4.3. Moc výkonná	21
4.4. Správa na místní úrovni	23
4.5. Policejní a bezpečnostní aparát.....	24
4.6. Moc soudní	24
4.7. Norimberské zákony	25
4.8. Obyvatelstvo pod protektorátní správou	26
4.8.1. Každodenní život	26
4.8.2. Perzekuce židovského obyvatelstva.....	28
5. PRÁVNÍ POSTAVENÍ EXILOVÉ VLÁDY	30
5.1. Prozatímní státní zřízení v Londýně	30
5.2. Prezident v exilu	31
5.3. Exilová vláda	31
5.4. Státní rada.....	32
5.5. Právní rada.....	33
5.6. Zákonodárná pravomoc exilové vlády	33
5.7. Mezinárodní politika exilové vlády	33
6. KONTINUITA ČS. PRÁVNÍHO SYSTÉMU PO ROCE 1945	34
6.1. Dekrety prezidenta jako nástroj právní kontinuity	34
6.2. Benešovy dekrety předmětem sporů.....	36
7. ZÁVĚREM	38
8. RESUMÉ	40
9. SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ	42

1. ÚVOD

Německá okupace českých zemí trvala 2248 dní. Protektorát Čechy a Morava byl postupně začleněn do německého systému výkonné a zákonodárné moci a do válečné ekonomiky říše. V duchu svých představ o germanizaci prostoru a lidí se nacisté snažili oslabit vliv českého školství, kultury a maximálně potlačit suverenitu českého národa. Z učebnic zmizely jakékoliv zmínky o československé státnosti, byl zakázán poslech zahraničního (pro říši nepřátelského) rozhlasu, z ulic prakticky zmizely veškeré symboly podněcující vlasteneckou identitu, úředním jazykem, kromě českého, byl také jazyk německý, neexistovala svoboda slova a veškerý správní a právní aparát byl buď přímo vykonáván nebo minimálně podřízen přísnému dohledu říšských úřadů. Nařízené zatmění českých měst a vesnic prohloubilo atmosféru všude přítomného strachu.

Během tohoto, pro český národ, nelehkého období na území protektorátu působilo vnitřně diferencované hnutí odporu, které směřovalo svou aktivitu na popření nacistické teze českých zemí jako ostrova klidu v moři válečné Evropy, ovšem samotný odboj procházel zkouškou ohněm. Kromě všudypřítomné německé agrese se na našem území projevila i kolaborace, která sice neměla masové zázemí, byla však nebezpečným pomocníkem bezpečnostního aparátu okupantů, který soustavně sledoval veškeré dění ve společnosti a velmi radikálním způsobem napomáhal potlačovat jakékoli projevy českého vlastenectví. Jediným a pro český národ tak typickým neselehávajícím barometrem doby byly politické vtipy, které se šířily rychlostí řetězové reakce. „Smějící se bestie“ (jak byli Češi nazýváni okupanty) však dovedly vzít do svých rukou i zbraně a neutuchající domácí i zahraniční odbojová hnutí nemalou měrou přispěla k oslabení totalitního systému a i k pádu protektorátního režimu v roce 1945.¹

---

¹ Uhlíř, B.J., Kaplan, J., Praha ve stínu hákového kříže. 2005, s. 6-8

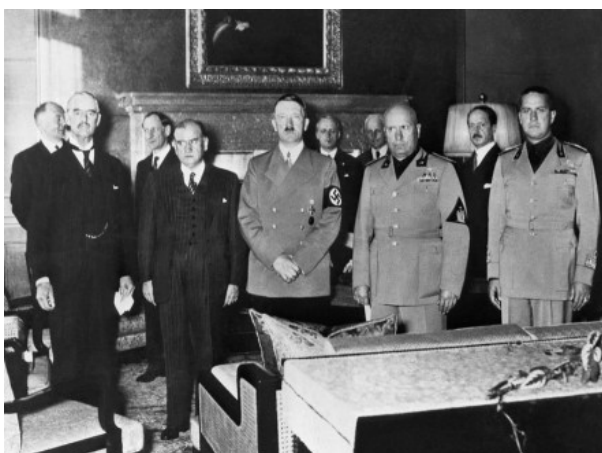
2. HISTORICKÉ SOUVISLOSTI PŘED ZŘÍZENÍM PROTEKTORÁTU ČECHY A MORAVA

„Upozorněte vládu a generální štáb (Velké Británie a Francie), že nás mnichovským rozhodnutím přinutily vydat neporušená a vyzbrojená opevnění. Upozorněte, že tímto rozhodnutím se postarali o vyzbrojení Hitlera, neboť v opevnění, která jsme donuceni vydat do 10. října, se nacházejí děla, kulometry a munice v celkové hodnotě dvou miliard korun.“²

Ministr zahraničních věcí ČSR Dr.Kamil Krofta

2.1. Mnichovský diktát

Podpis Mnichovského diktátu v noci z 29. na 30. září 1938 (viz obr. 1 a 2), kdy Československo přišlo o značnou část svého území, se v období silícího německého nacionalismu stal prvním krokem ke ztrátě suverenity samostatné Československé republiky. Západní mocnosti Itálie, Francie a Velká Británie přijetím této dohody ve snaze uspokojit německé požadavky a tím chránit své politické, ale i územní zájmy před německou rozpínavostí, fakticky přispěly k rozbití systému evropské i světové bezpečnostní integrace. Z hlediska mezinárodního práva bylo podpisem smlouvy zasaženo do svrchovanosti jiného státu, čímž byly porušeny všechny do té doby psané i nepsané pakty, dohody a zásady mezinárodního práva.³

Obr. 1 - Účastníci jednání v Mnichově 30.9.1938

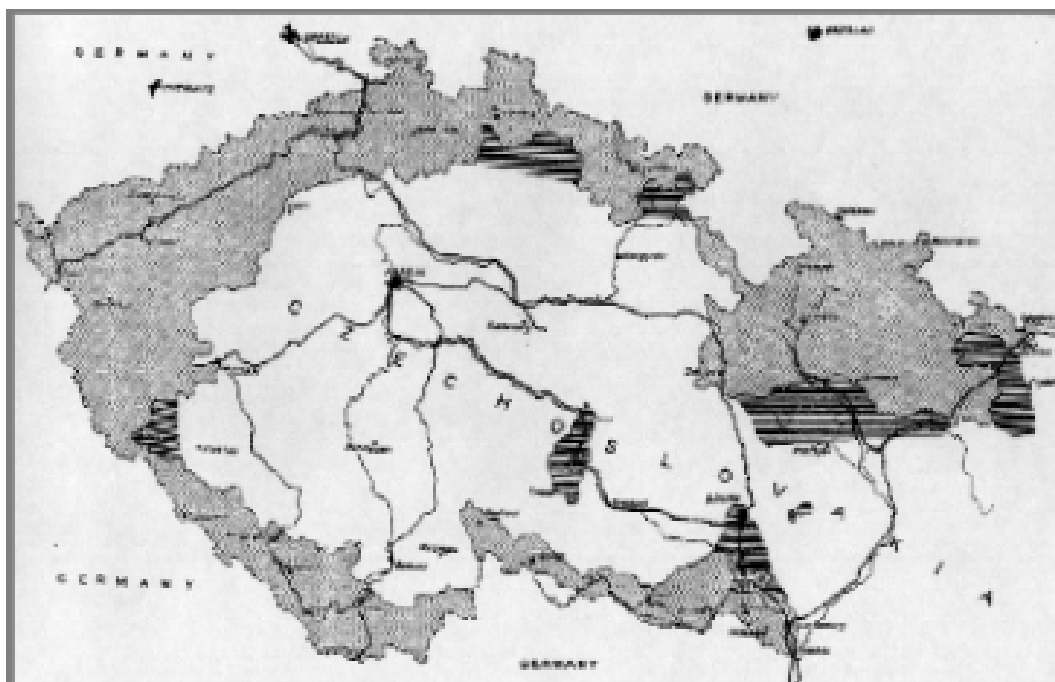

Obr.2 - Adolf Hitler podepisuje dohodu

² Mnichovská dohoda: [online] dostupné z <<http://pevnosti.kvalitne.cz/33.html>>

³ Jánošíková, P. a kol., Mezníky Českých právních dějin, 2010, s. 145

Samotné Československo nikdy nebylo přímým účastníkem této mezinárodní smlouvy, ale pouze jen objektem ujednání a ke splnění všech stanovených závazků bylo ze strany jednajících mocností donuceno prostředky síly a celý proces přijetí Mnichovského diktátu měl tedy již od prvopočátku protiústavní charakter, a to s ohledem na znění ustanovení § 3 Ústavy ČSR, kdy nebylo možné o změně státních hranic republiky rozhodnout bez souhlasu Národního shromáždění. Tento orgán, který jako jediný disponoval ústavní pravomocí rozhodovat o změně státní hranice nebyl nikdy ani svolán, čímž ovšem byla významně narušena svrchovanost jeho rozhodování. Ústavodárnému sboru ČSR bylo odepřeno právo na legitimní schvalovací proces související se změnou státní hranice a diktátorská intervence ze strany světových mocností byla prvním významným krokem ke ztrátě suverenity samostatného Československého státu.

Obr. 3 - Konečná geografická situace ČSR po odtržení území ve prospěch Německa na základě Mnichovské smlouvy, ve prospěch Polska na základě ultimáta polské vlády a ve prospěch Maďarska po první vídeňské arbitráži.

2.2. Období druhé republiky

Po podpisu Mnichovského diktátu nastává období takzvané „druhé republiky“, kdy po odtržení pohraničních oblastí ve prospěch Německa, Maďarska a Polska (viz obr. 3) byl ústavní systém Československa natolik ochromen, že prakticky nemohl plnohodnotně fungovat. Prezident dr. Edvard Beneš odstoupil dne 5. října 1938 z funkce a koncem listopadu t.r. byl vybrán a zvolen prezidentem

JUDr. Emil Hácha, od něhož se očekávala podpora vlády, v jejímž programu dominovala snaha o podporu hospodářství a v zahraniční oblasti vynucená spolupráce s Německem.⁴ Navíc dne 19. listopadu 1938 byl zbytkem Národního shromáždění přijat ústavní zákon č. 299/1938 Sb. z. a n. o autonomii Slovenské krajiny a ústavní zákon č. 328/1938 Sb. z. a n. o autonomii Podkarpatské Rusi, které řešily vztahy mezi pražskou vládou a autonomními vládami a také kompetenci Národního shromáždění a autonomních sněmů. V důsledku těchto událostí vzniká nové státní uspořádání pod názvem Česko - Slovenská republika.⁵ Autonomií vyhraněných území a národnostních celků, které před začleněním do Československé republiky prošly samostatným historickým vývojem, došlo k realizaci republiky s nesouměrným modelem výstavby vrcholných orgánů zákonodárné i výkonné moci a tato autonomie jen napomohla k rychlejšímu vytváření nedemokratického a autoritativního režimu. V kontextu s likvidací státní suverenity a demokracie a v důsledku nepřátelských ataků ze strany fašistického Německa a jeho sympatizantů ze sousedních států došlo k oslabení mezinárodní autority a ke zhoršení vnitřního politického klima parcelovaného Československa.⁶

Tento vývoj dokumentuje ústavní zákon č. 330/1938 Sb. z. a n. ze dne 15. prosince 1938 o zmocnění ke změnám ústavní listiny a ústavních zákonů republiky Česko - Slovenské a o mimořádné moci nařizovací. Tento zákon prakticky likvidoval zákonodárnou moc parlamentu, který dne 16. prosince 1938 ukončil svou činnost a prezident společně s vládou získali velmi široké zákonodárné pravomoci. Následně došlo k výraznému omezení výkonné moci, což se projevilo hned v polovině ledna 1939 rozpuštěním zemských zastupitelstev, která byla nahrazena komisemi úředníků.⁷

V období druhé republiky byla i výrazně omezována občanská práva. Od září 1938 byla zavedena předběžná cenzura, bylo výrazně omezeno právo spolčovací, politický život byl postaven výhradně pod kontrolu státu, politické strany mohly vznikat jen se souhlasem vlády a počátkem března 1939 začaly přípravy pro zřízení kárných pracovních táborů, které byly fakticky prvním rámcem pro zavedení táborů koncentračních.⁵

---

⁴ Malý, K. a kol., Dějiny Českého a Československého práva do roku 1945, 2003, s. 460

⁵ Jánošíková, P. a kol., Mezníky Českých právních dějin. 2010, s. 145

⁶ Malý, K. a kol., Dějiny Českého a Československého práva do roku 1945. 2003, s. 460

⁷ Bílý, J.L., Právní dějiny na území České republiky. 2003, s. 293

3. ZŘÍZENÍ PROTEKTORÁTU ČECHY A MORAVA

3.1. Jednání vrcholných představitelů státu v Berlíně

Dne 14. března 1939 odcestovali prezident republiky doktor Emil Hácha společně s ministrem zahraničních věcí Františkem Chvalovským do Berlína na schůzku s říšským vůdcem a kancléřem Adolfem Hitlerem. Dostatečně neinformovaný, a proto i nepřipravený Emil Hácha opouštěl republiku s přesvědčením, že bude v Berlíně jednat o situaci na Slovensku. Přijetí u říšského vůdce a kancléře bylo stanoveno na první hodinu ranní. Na německé straně se jednání účastnili kromě Hitlera i ministři Meissner, Joachim von Ribbentrop, polní maršál Herman Göring, generál Wilhelm Keitel a mnoho dalších německých úředníků. Po krátkém úvodu přešel Hácha ke slovenské problematice, ovšem Hitler zástupcům české vládní reprezentace stroze oznámil, že české území bude začleněno pod správu Německé říše a jeho armáda o šesté hodině ranní začne území obsazovat. Bezprostřední reakci zástupců české strany zaznamenal tlumočnick Schmidt: „*Hácha s Chvalovským seděli ve svých židlích jako zkamenělí... Musela to pro ně být obzvlášť těžká rána slyšet... že nastal konec jejich země...*“⁸ Ve sledu událostí Hácha nabízel okamžitou demobilizaci, avšak Hitler odmítl jakoukoli diskusi. Hácha s Chvalovským začali horečně telefonicky komunikovat s Prahou, podařilo se spojit s ministrem obrany a předsedou vlády, přičemž Hácha zdůrazňoval nutnost neklást s ohledem na německé požadavky žádný odpor, ovšem česká vláda nebyla ve sledu událostí schopna dospět ke shodě, a tudíž prezident, i přes nepotvrzené stanovisko Prahy nakonec stvrdil svým podpisem konečný text deklarace, kterou k podpisu předložil Joachim von Ribbentrop a která obsahovala známou formulaci o tom, že „*Československý státní prezident... klade osud českého národa a země do rukou vůdce německé říše*“.⁹ I přes zjevně protiústavní charakter celého aktu se nic nezměnilo na skutečnosti, že prezident Emil Hácha tímto aktem odevzdal osud českého národa plně pod správu Německé říše, potažmo přímo do Hitlerových rukou. V stínu těchto událostí nelze opomenout fakt, že Emil Hácha se jako nejvyšší představitel tehdejšího českého státu dostal do velmi složité politické situace a v okamžiku podpisu byl pod velkým psychickým tlakem, který velmi významně vygradoval svou intervencí Herman Göring, jenž prezidenta

⁸ Schmidt, P., Paměti Hitlerova tlumočnicka 1935 - 1945, Brno 1997, s. 154

⁹ Hitler in Böhmen, Mähren, Memel, Berlin 1939, ed. H. Hoffmann

definitivně zlomil ve chvíli, kdy si jej vzal stranou a otázel se, zda je opravdu nutné, aby celá krásná historická Praha byla zásahem jeho bombardérů srovnána se zemí. V tomto okamžiku by bylo zřejmě i pro kteroukoli silnější osobnost velice obtížné vzdorovat německému mocenskému diktátu.

3.2. Prohlášení Německé a Československé vlády

Berlín 15. března 1939

„Vůdce a říšský kancléř v přítomnosti říšského ministra zahraničí von Ribbentropa přijal dnes v Berlíně československého presidenta dr. Hácha a československého ministra zahraničí dr. Chvalkovského na jejich přání. Na schůzce byla zcela otevřeně projednána velmi vážná situace, která nastala na území dosavadního československého státu v důsledku událostí posledních týdnů.

Obě strany souhlasně vyjádřily přesvědčení, že cílem všeho jejich úsilí musí být zajištění klidu, pořádku a míru v této části střední Evropy: Československý president prohlásil, že ve prospěch této věci a pro dosažení konečného usmíření klade osud českého národa a země s plnou důvěrou do rukou vůdce německé říše.

Vůdce přijal toto prohlášení a vyjádřil své rozhodnutí, že bere český národ pod ochranu Německé říše a že mu zaručí autonomní vývoj, odpovídající jeho svébytnosti.

Československý president dr. Hácha a československý ministr zahraničních věcí dr. Chvalkovský vzali na vědomí požadavky, jež jsou stanoveny z německé strany pro provedení zahájených vojenských akcí. Jménem své vlády ujistili, že ihned budou učiněna všechna opatření, jež jsou nutná, aby tyto požadavky byly splněny.

Říšská vláda žádá:

- 1. aby ozbrojená moc a policejní oddíly zůstaly v kasárnách a složily zbraně;*
- 2. aby byl vydán zákaz odletu pro všechna vojenská, dopravní a soukromá letadla a aby vojenská letadla se odklidila na mírová letiště;*
- 3. aby veškerá protiletadlová děla a protiletadlové kulometry byly staženy z palebných postavení a odklizeny do kasáren;*
- 4. aby se na letištích a jejich zařízeních neprováděly žádné změny;*
- 5. aby se nijak nepřerušoval chod veřejného života, naopak aby byla zajištěna další práce všech úřadů, zejména železnice a pošty, které musí zůstat k dispozici vlastníku výkonné moci, který přichází;*
- 6. aby nenastaly žádné poruchy hospodářského života a zvláště aby dále pracovaly banky, obchod a průmysl;*
- 7. aby při výměně názorů na veřejnosti, ať v tisku, divadle, rozhlase nebo při jiných veřejných příležitostech bylo dbáno úplné zdržlivosti.*

Oddíly, které se postaví na odpor, budou ihned napadeny a zničeny. Vojenská letadla, která opustí svá letiště, budou napadena a sestřelena. Letiště, která připravují obranná opatření, budou napadena bombami.

Československý státní president dr. Hácha a československý ministr zahraničních věcí dr. Chvalkovský vzali na vědomí požadavky uvedené v přiloženém záznamu, které jsou položeny z německé strany k provedení zahájené vojenské akce.

Jménem vlády zaručili, že ihned vydají všechna nařízení, která jsou nutná, aby zajistila splnění těchto požadavků.“

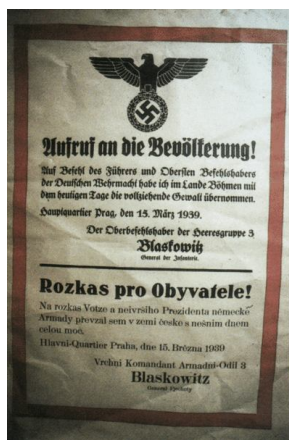
Zdroj: Mnichov v dokumentech I, Praha 1958, s. 283-285

3.3. Okupace

„Dnes je ten nejúžasnější den mého života. Právě jsem dosáhl toho, oč se jiní po staletí marně snažili. Čechy a Morava jsou zpátky v Říši. Vstoupím do historie jako největší Němec všech dob.“¹⁰

Adolf Hitler, 15. březen 1939

V noci z 15. na 16. března 1939 Němci završili okupaci českých zemí. Vůdce a kancléř Německé říše Adolf Hitler „zlegalizoval“ vstup německých vojsk a připojení území ČSR k Německé říši výnosem číslo 75/1939 Sb. ze dne 16. března 1939 o zřízení Protektorátu Čechy a Morava (tvořilo jej 13 článků a 27 bodů). Tento akt zcela protiprávního charakteru likvidující do té doby veškeré formálně existující svobody českého národa ve svém důsledku zapříčinil na několik let vymazání společného státu Čechů a Slováků z mapy Evropy. Protektorátu byla odepřena státní povaha a ve smyslu citovaného Hitlerova výnosu se stal integrální součástí Německé říše. Nastala otevřená teroristická německá diktatura, zajištěná rozsáhlým donucovacím aparátem.¹¹

Obr. 4 - Okupační rozkaz Obr. 5 - Příjezd okupačních vojsk do Prahy

Nacistickému Německu se tak podařilo bez jediného výstřelu ovládnout středoevropský územní prostor s rozvinutou hospodářskou infrastrukturou a dostatkem levné kvalifikované pracovní síly, čímž byly získány vynikající podmínky pro zahájení a realizaci připravovaného východoevropského tažení s cílem ovládnout další část Evropského kontinentu.

Na mezinárodním poli se proti okupaci nejvýrazněji ohradily Francie, Velká Británie a Sovětský svaz. Skutečný dosah jejich formálního ohrazení byl

¹⁰ Irving, D., Hitlerova válka a válečná stezka let 1933-1945, Brno 2005, s. 189

¹¹ Vojáček, L. a kol., České právní dějiny. 2. upravené vydání, 2010, s. 348, 349, 350

však omezen závazky vyplývajícími z Mnichovské dohody a tudíž následně byla tato stanoviska diplomatickou cestou zmírněna a vztahy s Německem v krátké době revitalizovány. Výsledkem těchto diplomatických jednání bylo mimo jiné i uzavření paktu o neútočení mezi Sovětský svazem a Německem, který byl písemně stvrzen v srpnu roku 1939.

3.4.Charakter protektorátu

Skutečný obsah výnosu číslo 75/1939 Sb. ze dne 16. března 1939 určoval českým zemím postavení, které ani právně, ani fakticky pojmu „protektorát“ neodpovídalo.¹² Tento institut mezinárodního práva veřejného, v evropském prostředí nezvyklý a prakticky nepoužívaný, byl pouze terminologicky využit ke kamuflování nacionálně nadřazené německé diktatury s kořistnickými záměry v oblasti ekonomické a teroristickým až genocidním atakům vůči negermánskému obyvatelstvu. Skutečný protektorát neměl žádnou mezinárodněprávní způsobilost, neexistovalo právo na vlastní vojenskou obranu (vládním nařízením č. 317/1939 Sb. byla bezprostředně po okupaci rozpuštěna československá armáda), pod říšské správní orgány byla převedena veškerá práva v oblasti poštovníctví, dopravy a spojů, byla zrušena celní správa a bylo zrušeno právo na vlastní měnovou politiku. Orgány autonomní správy v rámci protektorátu nikdy nedisponovaly samostatnou pravomocí a působností a tudíž z právního hlediska nikdy nemohly být a ani nebyly v pravém slova smyslu autonomními. Ustanovení o autonomii tak bylo zcela fiktivní.¹³

---

¹² Malý, K. a kol., Dějiny Českého a Československého práva do roku 1945. 2003, s. 464

¹³ Vlček, Eduard, Právní dějiny ČSR (1939 - 1947). 2005, s. 7

3.5.Hitlerův výnos o zřízení Protektorátu Čechy a Morava

V Praze dne 16. března 1939

„Po tisíc let náležely k životnímu prostoru německého národa česko-moravské země. Násilí a nerozum vytrhly je svévolně z jejich starého historického okolí a posléze jejich zapojením do umělého útvaru Česko-Slovenska vytvořily ohnisko stálého neklidu. Od roku k roku zvětšovalo se nebezpečí, že z tohoto prostoru - jako již jednou v minulosti - vyjde nové nesmírné ohrožení evropského míru. Neboť česko-slovenskému státu a jeho držitelům moci se nepodařilo organisovati rozumně soužití národních skupin, v něm svémocně spojených, a tím probuditi a zachovati zájem všech zúčastněných na udržení jejich společného státu. Tím však prokázal svou vnitřní neschopnost k životu a propadl proto nyní také skutečnému rozkladu.

Německá říše však nemůže v těchto pro její vlastní klid a bezpečnost stejně jako pro obecné blaho a obecný mír tak rozhodně důležitých oblastech trpěti žádné trvalé poruchy. Dříve nebo později musela by nésti nejtěžší důsledky jako mocnost dějinami a zeměpisnou polohou nejsilněji interesovaná a spolupostížená. Odpovídá tudíž příkazu sebezáchovy, jestliže Německá říše jest rozhodnuta zasáhnouti rozhodně k zajištění základů rozumného středoevropského řádu a vydati nařízení, která z toho vyplývají. Neboť dokázala už ve své tisícileté dějinné minulosti, že díky jak velikosti, tak i vlastnostem německého národa jediná jest povolána řešiti tyto úkoly.

Naplněn vážným přáním sloužiti opravdovým zájmům národů sídlících v tomto životním prostoru, zajistit národní svébytnost německého a českého národa, prospěti míru a sociálnímu blahu všech, nařizují tudíž jménem Německé říše jako základnu pro budoucí soužití obyvatelů těchto oblastí toto:

Článek 1.

- (1) Části bývalé Česko-Slovenské republiky, obsazené v březnu 1939 německými oddíly, náleží od nynějška k území Velkoněmecké říše a vstupují jako "Protektorát Čechy a Morava" pod její ochranu*
- (2) Pokud obrana Říše toho vyžaduje, učiní Vůdce a říšský kancléř pro jednotlivé části těchto území úpravu od toho odchylnou*

Článek 2.

- (1) Obyvatelé protektorátu, kteří jsou příslušníky německého národa, stávají se německými státními příslušníky a podle předpisů zákona o říšských občanech z 15. září 1935 (Říš. Zák. I., str. 1146) říšskými občany. Pro ně platí tudíž také ustanovení na ochranu německé krve a německé cti. Podléhají německé soudní pravomoci.*
- (2) Ostatní obyvatelé Čech a Moravy stávají se státními příslušníky Protektorátu Čechy a Morava.*

Článek 3.

- (1) Protektorát Čechy a Morava jest autonomní a spravuje se sám.*
- (2) Vykonává svoje výsostná práva, náležející mu v rámci protektorátu, ve shodě s politickými, vojenskými a hospodářskými potřebami Říše.*
- (3) Tato výsostná práva jsou vykonávána vlastními orgány a vlastními úřady s vlastními úředníky.*

Článek 4.

Hlava autonomní správy Protektorátu Čechy a Morava požívá ochrany a čestných práv hlavy státu. Hlava protektorátu potřebuje pro výkon svého úřadu důvěry Vůdce a říšského kancléře.

Článek 5.

(1) Jako zástupce říšských zájmů jmenuje Vůdce a říšský kancléř "Říšského protektora v Čechách a na Moravě". Jeho úřední sídlo jest Praha

(2) Říšský protektor jako zástupce Vůdce a říšského kancléře a jako zmocněnec říšské vlády má úkol pečovati, aby bylo dbáno politických směrnic Vůdce a říšského kancléře.

(3) Členové vlády protektorátu jsou potvrzováni říšským protektorem. Potvrzení může býti odvoláno.

(4) Říšský protektor jest oprávněn dáti se informovati o všech opatřeních vlády protektorátu a udíleti jí rady. Může podati námitky proti opatřením, která by byla s to poškoditi Říši a je-li nebezpečí v prodlení, vydati nařízení nutná ve společném zájmu.

(5) Od vyhlášení zákonů, nařízení a jiných právních předpisů, jakož i od výkonu správních opatření a pravoplatných soudních rozsudků jest upustiti, podá-li říšský protektor námitky.

Článek 6.

(1) Zahraniční věci protektorátu, obzvláště ochranu jeho státních příslušníků v cizině, zastává Říše. Říše povede zahraniční věci tak, jak to odpovídá společným zájmům.

(2) Protektorát obdrží zástupce u říšské vlády s úředním označením "vyslanec".

Článek 7.

(1) Říše poskytuje protektorátu vojenskou ochranu.

(2) Vykonávajíc tuto ochranu, udržuje Říše v protektorátu posádky a vojenská zařízení.

(3) Pro udržení vnitřní bezpečnosti a pořádku může protektorát zříditi vlastní sbory. Organizaci, početní sílu a výzbroj určí říšská vláda.

Článek 8.

Říše vykonává bezprostřední dohled na dopravnictví, jakož i na pošty a telekomunikace.

Článek 9.

Protektorát náleží k celnímu území Německé říše a podléhá její celní výsosti.

Článek 10.

(1) Zákonitým platidlem jest vedle říšské marky až na další koruna.

(2) Poměr obou měn navzájem určí říšská vláda.

Článek 11.

(1) Říše může vydávati právní předpisy s platností pro protektorát, pokud toho vyžaduje společný zájem.

(2) Pokud je dána společná potřeba, může Říše převzít do vlastní správy správní obory a zříditi k tomu potřebné vlastní říšské úřady.

(3) Říšská vláda může učiniti opatření potřebná k udržení bezpečnosti a pořádku.

Článek 12.

Právo platné nyní v Čechách a na Moravě zůstává v účinnosti, pokud neodporuje smyslu převzetí ochrany Německou říší.

Článek 13.

Říšský ministr vnitra vydá v dohodě se zúčastněnými říšskými ministry právní a správní předpisy potřebné k provedení a doplnění tohoto výnosu.“

Zdroj: Mnichov v dokumentech II, Praha 1958, s. 396-399

4. PROTEKTORÁTNÍ SPRÁVA

České země se staly autonomní součástí velkoněmecké říši. Tato navenek proklamovaná forma českého státu byla zřízena pouze za účelem uklidnění veřejného mínění v zahraničí s ohledem na zjevné porušení Mnichovské dohody.

V protektorátu na základě Hitlerova výnosu působily orgány dvojího druhu, a to orgány autonomní a orgány říšské. Pravomoc a působnost autonomních orgánů byla upravena říšskými předpisy a byla plně v podřízenosti říšských orgánů, které je využívaly jako převodní nástroj představ a cílů německé politiky. Vrcholní představitelé autonomní správy, protektorátu a vláda postrádali ve svých postaveních politickou reprezentativnost.¹⁴ Protektorát pozbyl, až na nevýznamné a pouze symbolické vládní vojsko, brannou moc a ve styku se zahraničím jej reprezentoval výhradně Berlín. Funkce protektorátního vyslance u říšské vlády, kterou zastával František Chvalovský, byla víceméně symbolická. Významné funkce státního tajemníka v Úřadu říšského protektora se ujal sudetský Němec Karl Herman Frank, bývalý poslanec československého parlamentu a druhý muž Sudetendeutsche Partei a Říšské župy Sudety. Dalšími vlivnými správními úředníky se stali oberlandráti – vrchní zemští radové.¹⁵

4.1. Politická reprezentace

Ihned po zřízení protektorátu byly roztrženy poslední střípky principu parlamentní demokracie a byla nastolena autoritativní forma vládnutí. Zanikly oba české politické subjekty druhé republiky, Strana národní jednoty a Národní strana práce. Radikálně byla potlačena participace obyvatelstva na politickém dění, svobodné volby neexistovaly, zanikly veškeré znaky plurality politické scény a politické soutěže. Dne 21. března 1939 vzniklo hnutí pod názvem Národní souručenství, které se stalo jediným subjektem politické scény po celou dobu trvání protektorátu. Národní souručenství bylo zřízeno zcela účelově, a to ve snaze o sjednocení všech vrstev v jediném politickém hnutí bez ohledu na dřívější politickou příslušnost a navenek vystupovalo jako jediný reprezentant českých národních zájmů. Ovšem ve svém důsledku se jednalo o autoritativní hnutí, které velmi ochotně spolupracovalo s okupačním aparátem s jasným

---

¹⁴ Malý, K. a kol., Dějiny Českého a Československého práva do roku 1945. 1997, s. 466

¹⁵ Uhlíř, B.J., Kaplan, J., Praha ve stínu hákového kříže. 2005, s. 21

zadáním - sjednotit národ a více jej přiblížit k extrémně pravicovému směru a nacistické ideologii. Nejvyšším orgánem Národního souručenství byl Výbor, v jehož čele stál prezident Emil Hácha, následován zástupci extrémně pravicových hnutí z řad šlechty a vládní koalice tzv. předmnichovské druhé garnitury. Výbor Národního souručenství do jisté míry nahrazoval Národní shromáždění. Členem se mohl stát každý bezúhonný, plnoletý muž české národnosti árijského původu, ovšem ženám bylo členství v tomto politickém hnutí odepřeno.

Obr. 6 - První schůze výboru Národního souručenství za účasti vedoucích krajů a okresů v zasedací síni poslanecké sněmovny 21. dubna 1939

4.2. Nejvyšší představitel státu

4.2.1. Autonomní prezident

Hlavou autonomní správy - státním prezidentem protektorátu se stal dosavadní prezident Česko-slovenské republiky JUDr. Emil Hácha a setrval v tomto úřadě až do jeho zániku v roce 1945. Prezident nikdy reálně nemohl samostatně vykonávat funkci vrcholného představitele státu a konkrétní kroky byly plně podřízeny souhlasu říšského protektora. V konečném důsledku to tedy znamenalo, že prezident byl společně s vládou pouhou loutkou v rukách říšského protektora.

Obr. 7 - Emil Hácha

4.2.2. Říšský protektor

Vrcholným orgánem říše pro zajišťování německých zájmů na území protektorátu byl Hitlerovým výnosem ze 16. března 1939 jmenován říšský protektor. Říšský protektor nebyl řízen říšskými ministerstvy, ale sám jako Hitlerův zástupce byl v českých zemích nejvyšší říšskou instancí disponující normotvornou pravomocí zakotvenou v nařízení ze 7. června 1939 o právu legislativy protektorátu. Říšský protektor disponoval pravomocí vydávat právní předpisy, měnit nebo rušit autonomní právní normy ve všech oblastech protektorátního života, jmenovat a odvolávat protektorátní vládu a nebo v plném rozsahu zasahovat do rozhodování veškerých českých úřadů a institucí.

Obr. 8 - K. von Neurath

Prvním říšským protektorem byl 18. března 1939 jmenován německý aristokrat baron Konstantin von Neurath. Tento bývalý ministr zahraničních věcí Třetí říše představoval (na rozdíl od svých následovníků) starou diplomatickou školu a tedy i nesporně slušnější tvář okupačního režimu. Jeho hlavním úkolem bylo pečovat o naplňování vůdcových politických směrnic, ovšem Hitler Neurathovi vytýkal nedostatečnou tvrdost vůči českému odbojovému hnutí a tak dne 27. září 1941 byl jmenován zastupujícím říšským protektorem (za údajně nemocného Konstantina von Neuratha) Reinhard Heydrich.

Obr. 9 - Reinhard Heydrich

Nově jmenovaný zastupující říšský protektor byl dostatečnou zárukou razantního postupu pro dosažení nového uspořádání českého prostoru a také ihned po nástupu do úřadu nastolil politiku strachu prioritně zaměřenou na řešení židovské otázky a potlačení českého odporu. Den po jmenování vyhlásil stanné právo v šesti největších městech (Praha, Brno, Ostrava, Olomouc, Kladno, Hradec Králové) a stanné soudy začaly ve zkráceném řízení vyhlašovat rozsudky smrti.

4.3.Moc výkonná

Nejvyšším orgánem moci výkonné byla protektorátní vláda. Během šestiletého trvání protektorátu došlo k utvoření čtyř vládních kabinetů. První vláda, jejímž předsedou byl R. Beran, byla prakticky poslední vládou druhé republiky, která plynule v období od konce roku 1938 až do 27. dubna roku 1939 pokračovala ve funkci. Druhou vládou a vlastně i první, která vznikla po zřízení protektorátu, byla vláda označovaná jako „Eliášova“, a to podle ministerského předsedy generála Aloise Eliáše. Alois Eliáš byl v očích občanů symbolem vlastenectví českého národa a byl pevně přesvědčen, že rozhodujícím prostředkem pro zachování a prosazování českých zájmů je především zahraniční odboj. V tomto kontextu Eliášova vláda spolupracovala s odbojovými skupinami a nejvýrazněji se zahraničním odbojem v čele s doktorem Edvardem Benešem.

Obr. 10 - Alois Eliáš

Ministerský předseda Eliáš byl pod neustálým dozorem německých bezpečnostních složek, ovšem těmto se nepodařilo shromáždit dostatek důkazních materiálů pro obvinění ze spolupráce s odbojem, k čemuž do jisté míry napomohla i benevolentní politika vedená ze strany úřadujícího říšského protektora Konstantina von Neuratha. Výrazný obrat nastal v červenci 1941, kdy gestapo pod vedením ambiciozního Karl Hermanna Franka sestavilo obžalobu a dne 27.září 1941 byl Eliáš obviněn a zatčen. Dne 19.ledna 1942 byl pověřen řízením úřadu vlády sympatizant dr. Háchy a místopředseda Eliášovy vlády dr. Jaroslav Krejčí a ten se také i následně stal předsedou třetí vlády, která setrvala v úřadě tři roky. Za působení Jaroslava Krejčího ve funkci ministerského předsedy došlo k radikálním změnám v obsazení kabinetu. Do čela jednotlivých ministerstev byli jmenováni proněmecky smýšlející reprezentanti z řad nejreakčnějších zrádců českého národa, mezi nimiž nechyběli Emanuel Moravec nebo Richard Bienert. Poslední zmiňovaný se dne 19.ledna 1945 stal i posledním předsedou protektorátní vlády. Na rozdíl od vlády Beranovy a Eliášovy, které se snažily prosazovat a bránit především české zájmy, byla vláda Krejčího a Bienertova otevřeným nástrojem k prosazování záměrů okupantů, neboť někteří z jejich ministrů se vlastní iniciativou zapojili do germanizačního tlaku a cílevědomě se podíleli na prosazování odnárodňování české populace.

Postavení protektorátní vlády vyplývalo z příslušných ustanovení Hitlerova výnosu z 16. března 1939. Členové vlády byli ve svých funkcích potvrzováni říšským protektorem a toto potvrzení mohlo být kdykoliv odvoláno, čímž příslušný ministr nebo celá vláda byli bez dalšího zbaveni svých funkcí. Říšský protektor měl dále právo dát se informovat o všech opatřeních vlády, mohl podávat námitky proti jejím opatřením a v případě nebezpečí z prodlení vydat sám nutné nařízení.¹⁶ Také organizace institucí protektorátní vlády byla plně přizpůsobena organizaci úřadu říšského protektora. Hlavním znakem všech vlád působících v době protektorátu byla absence demokratické legitimacy moci, přičemž podstatou řízení výkonné moci nebylo hájit zájmy občanů a státu, ale prostřednictvím říšského protektora realizovat jen a pouze výsostné zájmy německé říše zaměřené na germanizaci střední Evropy, což se dařilo zejména za přispění kabinetů Krejčího a Bienerta v letech 1942 - 1945. Vláda jako kolektivní orgán přestala fakticky existovat a ministři a jednotlivá ministerstva byli pouze loutkami v rukou německé propagandy.

---

¹⁶ Malý, K. a kol., Dějiny Českého a Československého práva do roku 1945. 2003, s. 467

4.4.Správa na místní úrovni

V duchu členění vyšších správních orgánů byly i orgány na místní úrovni členěny na autonomní a říšské. Systém autonomní správy byl převzat z předválečného Československa, ovšem správní orgány stejně jako celý systém výkonné moci v období protektorátu pozbyl veškeré legitimní prvky v rozhodování, neboť byla úplně odstraněna jakákoli kontrola ze strany demokraticky volených orgánů a byla nastolena absolutní podřízenost říšským orgánům. Definitivní ztráta pravomocí byla nastolena nástupem zastupujícího říšského protektora R. Heydricha a jeho nařízením o výkonu správy z pověření říše ze dne 23. května 1942, tzv. Reichsauftragsverwaltung (označován RAV), na základě kterého byl posílen vliv nacistů na správu v protektorátu. Tímto nařízením říše fakticky převzala do své správy jednotlivá správní odvětví autonomní správy a tato přímo vykonávala agendu z příkazu říše. K výkonu správní agendy byly k politickým úřadům delegovány výhradně osoby německé národnosti. Typickým znakem pro takto obsazenou pozici byl za označením funkce dovětek „správa z příkazu říše“ jako např. zemský prezident - správa z příkazu říše, okresní hejtman - správa z příkazu říše apod. Místo obecních zastupitelských orgánů byli dosazováni němečtí vládní komisaři a celý germanizační proces místní správy, tzv. gleichschaltování, byl dovršen vládním nařízením č. 51/1944 Sb. o úřednické správě obcí.¹⁷ Následkem Heydrichových organizačních kroků uskutečněných v rámci jeho správní reformy došlo k zániku obecní, okresní i zemské samosprávy a zbytky už tak destruované samosprávy se staly jak z hlediska funkce, tak i personálního obsazení plnohodnotnou součástí fašistického aparátu.

Říšská správa se začala formovat ihned po dubnové okupaci Československa v roce 1939, kdy nositeli německé správní moci byly orgány vojenské okupační správy. V létě 1939 došlo k vytvoření sedmi správních obvodů vrchních zemských rad (Oberlandrát), jejichž pravomoc byla formálně vymezena po dvojí linii, a to jednak nejnižšími správními úřady pro německé příslušníky, neboť Němci nepodléhali pravomoci českých autonomních úřadů, a jednak pro kontrolní orgány, které vykonávaly dozor nad českými okresními a obecními úřady ve svém obvodu. Oberlandráty byly přímo podřízené říšskému protektorovi

---

¹⁷ Kadlecová, M. a kol., Dějiny československého státu a práva.. 2. vyd., 1992, s. 112, 113

a s výjimkou armády a justice řídily všechny úřady a tak se staly i rozhodujícími správními orgány v protektorátu.¹⁸

Okupační správa protektorátu byla obecně zaměřena na několik dílčích cílových aspektů. Protektorát plnil funkci týlového regionu a správní orgány prioritně zajišťovaly pořádek, podporu německého hospodářství (zejména armádního a zbrojního průmyslu) a přísun levné dostatečně kvalifikované pracovní síly. Ve smyslu nacistické ideologie nelze ani opomenout úsilí o formální a faktické zničení identity českého národa.

4.5. Policejní a bezpečnostní aparát

Německé správní orgány se při své činnosti opíraly zejména o bezpečnostní orgány, přičemž na území protektorátu jich působilo hned několik druhů. Bezpečnostní orgány se dělily na dvě základní složky, a to na pořádkovou policii a bezpečnostní policii. Pořádková policie byla členěna na ochrannou policii, četnictvo, obecní výkonnou policii a požární ochrannou policii a bezpečnostní policie na státní tajnou policii (Gestapo), bezpečnostní službu (SD) a kriminální policii (Kripo).¹⁹ Rozhodující postavení německých bezpečnostních orgánů měla policie bezpečnostní, a to zejména Gestapo a kriminální policie, které byly jako orgány bezprostřední říšské správy podřízeny přímo říšskému ústředí. Rozhodující postavení německých bezpečnostních orgánů je patrné mimo jiné i z toho, že takzvaným řídicím místům státní policie v Praze a v Brně s filiálkami ve všech větších městech byli v policejních záležitostech bezprostředně podřízeni i vrchní zemští radové. Na nižší policejní orgány policejní složky dozíraly Oberlandráty, jejichž služeb mohly však využívat i vyšší policejní orgány.

4.6. Moc soudní

Obdobně jako v oblasti státní správy i soudní moc byla členěna na autonomní a říšskou. Autonomní jurisdikce vycházela z předválečného uspořádání Československa a prakticky v tomto systému nedošlo k žádným výrazným změnám, pomineme-li změnu soudních obvodů a ukončení činnosti všech pracovních soudů.²⁰ Kompetence a působnost říšských soudů na území

---

¹⁸ Kadlecová, M. a kol., Dějiny československého státu a práva.. 2. vyd., 1992, s. 113, 114

¹⁹ Vojáček, L a kol., České právní dějiny. 2. upravené vydání, 2010, s. 355

²⁰ Vojáček, L. a kol., České právní dějiny. 2. upravené vydání, 2010, s. 356

protektorátu byla zlegalizována výnosem č. 75/1939 Sb. o zřízení Protektorátu Čechy a Morava ze dne 16.března 1939, kterým Adolf Hitler bezprostředně po okupaci českého území mimo jiné i diferencioval obyvatele protektorátu na české a německé. Uvedeným výnosem příslušníci německého národa získali status plnohodnotných německých státních příslušníků s podřízeností výhradně německé soudní moci a naopak občané české národnosti byli i nadále podřízeni jak jurisdikci autonomní tak nově i jurisdikci říšské. V protektorátu bylo zřízeno 14 německých úředních soudů (v roce 1941 rozšířené z původních 12), dále dva německé zemské soudy a vrchní zemský soud. U vrchních soudů působilo i 5 zvláštních soudů, které byly zřízeny za účelem uplatnění takzvaného zkráceného řízení pro stíhání „nepřátel říše“. Jednání u zvláštních soudů probíhalo bez předběžného vyšetřování a rozsudky byly vykonávány okamžitě a nebylo možné uplatnit žádné opravné prostředky. První zvláštní soudy zřízené na území protektorátu byly takzvané stanné soudy. Stanné soudy vznikly z příkazu Reinharda Heydricha, a to bezprostředně po jeho uvedení do funkce zastupujícího říšského protektora. Byly dva, jeden v Praze a druhý v Brně. Hlavním úkolem stanných soudů byla předem vykalkulovaná a rychlá fyzická likvidace nepřátel říše, a to zejména z řad české elity. Jejich senáty byly složeny výhradně z úředníků Gestapa, přičemž byly přípustné pouze tři druhy rozsudků, a to smrt, transport do koncentračního tábora a svoboda, přičemž třetí jmenovaný nebyl prakticky vůbec uplatňován. Jen pražským stanným soudem bylo během prvního měsíce činnosti (od 29.září do 31. října 1941) vydáno celkem 139 rozsudků trestu smrti.²¹ Neexistovala presumpce nevinny a více než kdy jindy bylo popřeno právo na soudní a právní ochranu.

4.7.Norimberské zákony

Zvláštní kapitolou protektorátního zákonodárství byla aplikace německých norimberských zákonů z 15. září 1935 do české respektive protektorátní legislativy. Šlo o zákony o říšské vlajce, o říšském občanství a o ochraně německé krve a německé cti. Tyto zákony měly otevřený rasový podtext a byly prioritně zaměřeny na „řešení židovské otázky“. První nařízení k zákonu o říšském občanství ze dne 14. listopadu 1935 stanovilo, že Židem je ten, kdo pochází přinejmenším od tří prarodičů plně židovských. Tato specifikace byla obsažena

---

²¹ Uhlíř,B.J., Kaplan, J., Praha ve stínu hákového kříže. 2005, s. 64

v § 6 nařízení říšského protektora ze dne 21. června 1939, týkající se židovského majetku. Zákon o ochraně německé krve a německé cti pak zakazoval sňatky mezi Židy a státními příslušníky německé a druhově příbuzné krve. Nařízení protektorátní vlády číslo 85 o Židech a židovských míšencích ze dne 7. března 1942 zakazovalo protektorátním příslušníkům uzavírat manželství s osobou židovského původu pod sankcí neplatnosti.²² Na smíšené manželské svazky uzavřené před platností uvedeného nařízení byl ze strany říšských orgánů vytvářen nátlak na rozvod.

4.8. Obyvatelstvo pod protektorátní správou

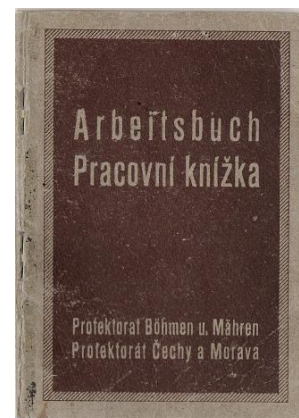
„... Češi jsou otroci a každý náznak dobré vůle si vyloží jen jako slabost...“
Reinhard Heydrich 1941

4.8.1. Každodenní život

Protektorát Čechy a Morava byl postupně začleněn do německého systému válečné ekonomiky, což se projevilo drancováním českého výrobního potenciálu a v úpravách pracovního zákonodárství vyústěného ve zhoršení postavení autonomního obyvatelstva v pracovněprávních vztazích. Politika zaměstnanosti byla centrálně řízena německou správní garniturou, neexistoval volný pracovní trh, na obyvatelstvu v produktivním věku byl uplatňován princip nucené práce a zaměstnanci ztratili právo na stávku a na uzavírání kolektivních smluv. V pracovním právu byl jednostranně uplatňován princip legality (je dovoleno pouze to, co je zákonem vysloveně stanoveno) a autoritativně byla potlačena veškerá práva zaměstnanců. Mzdová politika protektorátu byla centrálně řízena a regulována.

Obr. 11 - nařízení úřadu práce pro nucené pracovní nasazení

Obr. 12 - pracovní průkaz

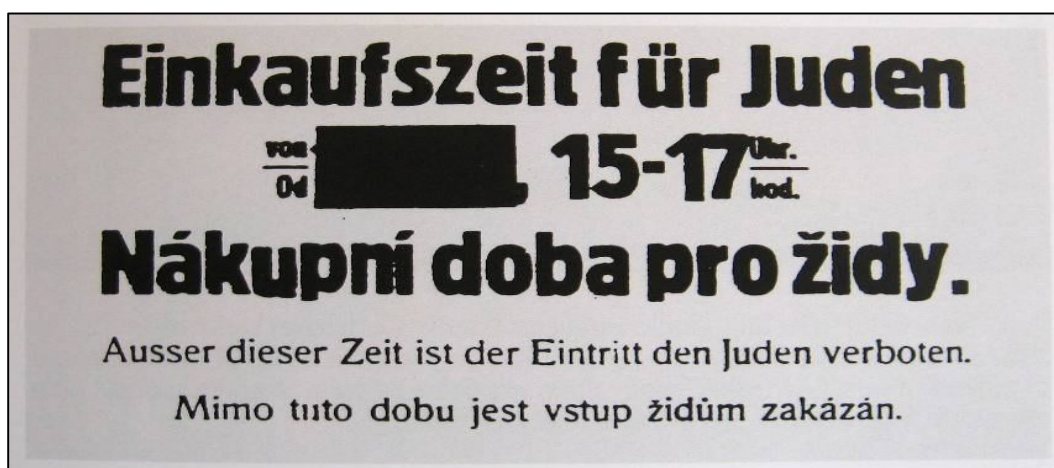
²² Malý, K. a kol., Dějiny Českého a Československého práva do roku 1945. 2003, s. 480

Drtivá většina finančních prostředků obyvatelstva byla vydávána za potraviny. Od 1. října 1939 bylo na celém území protektorátu zavedeno přidělové hospodářství na potraviny, obuv, textil a pohonné hmoty. Každá rodina obdržela takzvaný kmenový list, který její příslušníky opravňoval k měsíčnímu odběru potravinových lístků, šatek, tabaček a dalších poukázek. Příděly byly odstupňovány podle pracovního zařazení, přičemž Němci byli v každém ohledu zvýhodňováni. Postupem času se však neúprosně zmenšovaly jednotlivé dávky potravin, což mělo za následek trvalý nedostatek některých druhů poživatin. Například tuky, zrnková káva, čaj, kakao či čokoláda z maloobchodní sítě zcela zmizely a přidělový systém a zásobovací potíže vytvářely „úrodnou půdu“ pro černý trh. Na venkově byla situace o něco příznivější, ale i přes tuto skutečnost systém potravinových dávek neponechal rolníkům mnoho prostoru pro volnou produkci. Veškerá zemědělská a živočišná výroba byla plně pod dozorem německých správních orgánů, pravidelné kontroly evidovaly zásoby obilí, dobytka a drůbeže. V případě provinění se proti hospodářské politice, například při odhalení černé porážky prasat, následoval velmi rázný zásah ze strany Gestapa.

Nejvýraznější projev totalitní perzekuce říšské státní moci směrem k českému obyvatelstvu byl zaznamenán po atentátu na říšského protektora Reinharda Hendricha, který byl proveden dne 27. května 1942 v Praze. Tento zahraničním odbojem pečlivě připravený útok byl odpovědí na rozsudek smrti a popravu vlastenecky smýšlejícího místopředsedy druhé protektorátní vlády generála Aloise Eliáše. Ve svém důsledku ovšem neznamenal žádné vítězství, ale naopak výrazné zhoršení do té doby již významně omezeného právního postavení českého obyvatelstva na území protektorátu. Po atentátu na říšského protektora následovala vlna opatření, zákazů a nařízení. Ještě týž den byl na celém území vyhlášen civilní výjimečný stav, byly uzavřeny veškeré veřejné místnosti, byla omezena nebo vůbec nefungovala veřejná doprava. Stanné soudy zahájily svou činnost, následovalo masové zatýkání „nepřátel říše“ a zkrácený průběh soudního řízení s okamžitým výkonem rozsudku, a to bez možnosti uplatnění práva na obhajobu a řádný soudní proces.

4.8.2. Perzekuce židovského obyvatelstva

Ještě výrazně horší právní postavení mělo v Protektorátu Čechy a Morava židovské obyvatelstvo, jehož příslušníci s nástupem německé okupační správy fakticky ztratili jakoukoliv právní ochranu. V duchu německé rasové politiky zakotvené v norimberských zákonech bylo vládním nařízením č. 136/1939 Sb. upraveno postavení Židů jak v běžném, tak i ve veřejném životě. Podle tohoto nařízení nesměli vykonávat veřejné funkce, měli omezený vstup do veřejně přístupných míst (například nesměli vstupovat do divadel, biografů, knihoven a ve veřejných nemocnicích byli odděleni od ostatního obyvatelstva) a podmínky styku s ostatním obyvatelstvem byl upraven zvláštními právními předpisy – místními vyhláškami politických úřadů vydanými již v roce 1939.

Obr. 13 - Příklad aplikace rasové diskriminace ze strany německých úřadů na území protektorátu

Židé byli také omezováni z hlediska hospodářského a pracovněprávního. Neměli nárok na příplatky za práci přesčas, noční práci a práci o nedělích a svátcích, nesměli dostávat zvláštní odměny, nebyly jim vypláceny žádné sociální příplatky, nemohli uplatnit nárok na placenou dovolenou. Zaměstnavatel mohl židovským zaměstnancům kdykoliv a bez udání důvodu vypovědět zaměstnanecký poměr. Židům bylo odebráno dispoziční právo pro nakládání s majetkem, museli mít vázané účty s omezeným výběrem a neměli nárok na oděvní lístky. Již v roce 1939 byl říšským protektorem v Praze zřízen úřad pod názvem „Ústředna pro židovské vystěhovalce“, který zajišťoval odsun Židů do koncentračních táborů a současně i zabavování veškerého jejich majetku ve prospěch Říše. Toto drancování židovského majetku Němci označované jako „arizace židovského majetku“ bylo legalizováno nařízením říšského protektora

ze dne 21. června 1939, kde bylo stanoveno, že Židé nesmějí nakupovat a žádným způsobem disponovat s nemovitostmi a drahocennými předměty.²³ K naplnění tohoto nařízení byly vydány prováděcí výnosy o hlášení majetku a registraci podniků židovských občanů a na území protektorátu bylo spuštěno období otevřené rasové diskriminace a genocidy na českém obyvatelstvu.

---

²³ *Malý, K. a kol., Dějiny Českého a Československého práva do roku 1945. 2003, s. 482*

5. PRÁVNÍ POSTAVENÍ EXILOVÉ VLÁDY

„V Evropě... není žádná jiná země, kde by si tak přáli válku... Němci pravděpodobně zjistí, že český duch nezávislosti se projeví jako překvapivě vytrvalý i přes veškeré propagandistické metody moderního totalitního státu.“²⁴

George F. Keenan, 14. duben 1939

Bezprostředně po okupaci českých zemí a Slovenského státu se v exilovém prostředí rozvinuly snahy českého i slovenského národa na obnovení československé státnosti v podobě vytvoření exilového státního orgánu založeného na mezinárodní podpoře a vycházejícího z koncepce neplatnosti Mnichovské dohody. Prvním orgánem takto nově vznikající exilové vlády byl Československý národní výbor, který byl československou západní emigrací založen a personálně obsazen 17. října 1939 v Paříži. Národní výbor vyhlásil, že až do konce války převzal řešení záležitostí československého lidu a že Československá republika mezinárodněprávně existuje i dále.²⁵ Národní výbor měl ovšem hned od prvopočátku problémy s vlastní právní subjektivitou pro kterou bylo důležitým aspektem mezinárodněprávní uznání nástupnictví Československého státu. Prvního uznání jako reprezentanta československého lidu se Národní výbor dočkal ze strany Francie, ovšem vydané komuniké bylo výrazným kompromisem odlišným od československých představ. V prosinci 1939 uznala Československý národní výbor britská vláda, kterou v roce 1940 následovaly Nový Zéland, Jihoafrická republika a Austrálie. Bohužel i na základě takto získané podpory části vyspělého světa měl Národní výbor velmi slabé mezinárodněprávní postavení, ovšem i toto stačilo k tomu, že se podařilo v exilovém prostředí zformovat první reálně fungující orgán budoucí československé zahraniční reprezentace.

5.1. Prozatímní státní zřízení v Londýně

Po kapitulaci Francie se přesunul Národní výbor do Londýna, kde velmi záhy začal vyvíjet intenzivní činnost. Výsledkem tohoto snažení byl vznik takzvaného „prozatímního státního zřízení“, které mělo svou strukturu orgánů podle vzoru prvorepublikové ústavní listiny z roku 1920, tj. v čele stál prezident republiky,

²⁴ Keenan, G., F., *From Prague after Munich*, Princeton 1968, s. 118

²⁵ *Vojáček, L. a kol., České právní dějiny. 2. upravené vydání*, 2010, s. 365

dále vláda a Státní rada. Československé prozatímní státní zřízení bylo československou západní emigrací velmi kvalitně připraveno, neboť cestou diplomatických jednání byla předem zajištěna podpora ze strany světových velmocí. Dne 18.7.1941 bylo prozatímní státní zřízení uznáno Sovětským svazem a téhož dne i Velkou Británií. Spojené státy se připojily se souhlasnou nótou dne 31.7.1941. Tato, pro kontinuitu právního systému, v mezinárodním měřítku významná historická událost se stala v období okupace území velmi důležitým aspektem pro zachování formální suverenity Československé republiky.

5.2. Prezident v exilu

Prezidentem Československé republiky se prohlásil Edvard Beneš, který ve své vlasti abdikoval na svou funkci dne 5. října 1938 a jako soukromá osoba se uchýlil do emigrace. V exilu však Edvard Beneš svou abdikaci vyložil jako neplatnou, přičemž argumentoval neplatností z hlediska nátlaku Německa a současně prohlásil za neplatné i jmenování Emila Háchy, neboť nebylo provedeno v souladu s platnou Ústavou Československé republiky. Až do roku 1942 se Edvard Beneš odvolával na i nadále platné sedmileté volební období prezidenta republiky, které bylo zahájeno jmenováním v prosinci roku 1935 a tudíž v roce 1938 nemohlo být formálně ukončeno a kontinuálně pokračovalo až do prosince roku 1942. V této souvislosti je nutné ještě zmínit, že po uplynutí tohoto období byl Edvard Beneš opětovně ve své funkci potvrzen, a to na základě prodloužení funkčního období prezidenta Československé republiky rozhodnutím exilové vlády s odvoláním na § 58 československé ústavní listiny z roku 1920 a s odkazem na zákon o volbě prezidenta, a to až do doby než bude možné svobodně a demokratickým způsobem zvolit nového prezidenta. Zmíněným rozhodnutím exilová vláda podpořila Benešovo tvrzení, že rezignace na prezidentský úřad byla vynucená a tudíž i ve svém důsledku neplatná. Pravomoc vlády rozhodovat o funkčním období prezidenta republiky byla podložena prohlášením o mezinárodním uznání exilového kabinetu, a to s důrazem na uznání ze strany Spojených států.

5.3. Exilová vláda

První exilovou vládu Edvard Beneš jmenoval dne 22. července 1940 v Londýně. V jejím čele po celou dobu její činnosti v Londýně stál předseda

československé lidové strany Msgr. Jan Šrámek. Nevýznamnějšími exilovými ministerstvy se stalo ministerstvo národní obrany v čele s generálem Sergejem Ingrem a generálem Rudolfem Viestem jako státním tajemníkem, ministerstvo zahraničních věcí vedené Janem Masarykem a Hubertem Ripkou jako státním tajemníkem, ministerstvo financí vedené Eduardem Outratou, ministerstvo vnitra v čele s Jurajem Slávikem a ministerstvo sociální péče vedené Františkem Němcem s Jánem Bečkem jako státním tajemníkem.²⁶ Prozatímní vláda byla kromě Velké Británie uznána i ostatními exilovými vládami v Londýně, ovšem definitivního uznání se československé exilové vládě dostalo až dne 18. července 1941 po vstupu Sovětského svazu do války. Sovětský svaz tímto krokem přehodnotil a změnil svůj postoj vůči Československu, čímž také oficiálně popřel i závazky vyplývající ze sovětsko-německého paktu o neútočení ze dne 22. srpna 1939. Sovětský svaz de iure uznal Edvarda Beneše a exilovou vládu za představitele Československé republiky.

Obr. 14 - Představitelé exilové vlády, zleva Edvard Beneš, gen. Sergej Ingr a gen. Rudolf Viest

5.4. Státní rada

Státní radu jmenoval Edvard Beneš dne 21. července 1940 na základě vydání Ústavního dekretu prezidenta republiky č. 1/1940 Úředního věstníku z téhož dne „O ustanovení Státní rady jako poradního sboru prozatímního státního zřízení Československé republiky“.²⁷ Státní rada měla 40 členů, kteří byli jmenováni prezidentem republiky na jeden rok. Mezi její klíčové činnosti patřila do jisté míry omezená kontrola činnosti vlády a příprava poválečné obnovy zákonodárství. Státní rada dále podávala zprávy o otázkách, jež jí předložil prezident k posouzení.

²⁶ Malý, K. a kol., Dějiny Českého a Československého práva do roku 1945. 2003, s. 506, 507

²⁷ Vlček, Eduard, Právní dějiny ČSR (1939 - 1947). 2005, s. 48

5.5. Právní rada

Právní rada doplnila systém exilové vlády usnesením vlády a rozhodnutím prezidenta republiky dne 4. února 1942. Právní rada byla jakýsi soudní arbitr a poradní orgán, jehož úkolem bylo podávat právní posudky při přípravě osnov normativních aktů exilového státního zřízení a posuzovat stížnosti československých státních příslušníků proti rozhodnutím orgánů exilového státního zřízení. Právní radu mohl o posudek požádat prezident republiky, Nejvyšší účetní a kontrolní úřad nebo československý státní příslušník.²⁸

5.6. Zákonodárná pravomoc exilové vlády

Normotvorná činnost byla v rámci exilového státního zřízení vykonávána prostřednictvím ústavních dekretů, dekretů prezidenta republiky a v neposlední řadě i nařízením vlády. Právním základem pro jejich vydávání se stal ústavní dekret č. 2 Úředního věstníku Československa o prozatímním výkonu moci zákonodárné ze dne 15. října 1940.²⁹ Tento ústavní dekret řešil mimořádnou nezaviněnou ústavní situaci Československé republiky, která nebyla předpokládána, a tudíž ani nebyla v ústavní listině z roku 1920 řešena.

5.7. Mezinárodní politika exilové vlády

Exilové zřízení za dobu své existence uzavřelo celou řadu mezinárodních smluv, které pomohly mezinárodněprávně zajistit obnovu Československé republiky v předmnichovských hranicích, upravovaly vztahy Československé republiky k ostatním spojeneckým státům a vytvořily mezinárodní rámec pro fungování československého exilového státního zřízení.³⁰

---

²⁸ Malý, K. a kol., Dějiny Českého a Československého práva do roku 1945. 2003, s. 508

²⁹ Malý, K. a kol., Dějiny Českého a Československého práva do roku 1945. 2003, s. 505

³⁰ Malý, K. a kol., Dějiny Českého a Československého práva do roku 1945. 2003, s. 509

6. KONTINUITA ČS. PRÁVNÍHO SYSTÉMU PO ROCE 1945

Kontinuita československého právního systému v období okupace, tedy v letech 1939 až 1945, je založena na principu existence nezávislé státní moci a zákonodárného orgánu, tj. azylové vlády pod vedením Edvarda Beneše. Z ústavně právního hlediska byl nejdůležitějším dokumentem azylové vlády ústavní dekret prezidenta republiky č. 2/1940 Úředního věstníku z 15.10.1940 a na základě tohoto dokumentu byla vybudována koncepce kontinuity právního systému Československé republiky přes období okupace. Dekret řešil problémy vyplývající z nemožnosti svolat Národní shromáždění, a to přímo v ustanovení § 1, kde bylo uvedeno, že prezident republiky bude se souhlasem vlády vykonávat úkony, jenž vyplývají z ustanovení § 64, bod 1 a 3 ústavní listiny, pokud k nim je zapotřebí souhlasu Národního shromáždění. V ustanovení § 2 pak bylo zakotveno, že zákonodárná činnost bude za platnosti prozatímního státního zřízení vykonávána v nezbytných případech prezidentem republiky na návrh vlády ve formě dekretů, které spolupodepíše předseda vlády, respektive členové vlády pověřeni jejich výkonem.³¹ Tímto dekretem na sebe prezident exilové vlády Edvard Beneš fakticky přenesl, v souladu s dikcí Ústavní listiny Československé republiky, pravomoc zákonodárné moci Národního shromáždění.

6.1. Dekrety prezidenta jako nástroj právní kontinuity

Prezident republiky Edvard Beneš vydal v období mezi 21.červencem 1940 a 27. říjnem 1945 celkem 126 dekretů obyčejných a 17 dekretů ústavních, z toho v prozatímním státním řízení celkem 45 dekretů (z toho 11 ústavních) a na osvobozeném území ČSR od 2. dubna 1945 celkem 98 dekretů (z toho 6 ústavních).³² Z významového hlediska je možné tyto dekrety rozdělit do dvou skupin, a to na dekrety vydávané jako ústavní zákony (ústavní dekrety) a dekrety vydávané jako zákony obyčejné (běžné dekrety). V exilu vydávané dekrety se obsahově týkaly prozatímního státního zřízení, organizačních složek v Anglii zformované československé armády a v neposlední řadě i vojenských a zahraničních záležitostí souvisejících s činností zahraničního odboje. Dekrety

³¹ Vlček, Eduard, *Právní dějiny ČSR (1939 - 1947)*. 2005, s. 48

³² Jánošíková, P. a kol., *Mezníky Českých právních dějin*. 2010, s. 148

vydávané na osvobozeném území Československa byly obsahově zaměřeny na obnovu hospodářského a společenského života, na obnovu nejvyšších státních orgánů. Tyto dekrety řešily i trestněprávní problematiku, která byla zejména zaměřena na odčinění křivd vůči československému obyvatelstvu, ke kterým docházelo ze strany německých orgánů, institucí, ale i jednotlivců napomáhajících německé totalitní mašinérii na okupovaném území v období trvání Protektorátu Čechy a Morava a Slovenského štátu. Z právně historického hlediska patří mezi doposud diskutované, ale pro zachování kontinuity Českého a Slovenského právního systému nevýznamnější dekrety, takzvaný velký retribuční dekret o potrestání nacistických zločinců, zrádců a jejich pomahačů, dekret o mimořádných lidových soudech č. 16/1945 Sb. a malý retribuční dekret č. 17/1945 Sb. o Národním soudu, dále dekret o konfiskaci nepřátelského majetku č. 108/1945 Sb. a dekret o úpravě československého státního občanství osob národnosti německé a maďarské č. 33/1945 Sb.³³ Ostatní dekrety vydané v období okupace je možné charakterizovat jako „méně významné“. V těchto „méně významných“ dekretech byly z obsahového hlediska řešeny otázky a problémy korespondující s dobou svého vzniku, ovšem nelze jim upřít nepopiratelný podíl na udržení kontinuity právního řádu a zachování svrchovanosti československého státu v období násilného začlenění našeho území do systému německé správní ideologie.

Z hlediska kontinuity právního řádu je nejvýznamnějším ústavním dokumentem ústavní dekret č. 11/1944 o obnovení právního pořádku. Tento řeší problematiku právního stavu po osvobození okupovaného československého území, a to z hlediska struktury a platnosti právních předpisů vydaných na území protektorátu v období nesvobody. Konkrétně stanovil, že předpisy vydané do 28. září 1938 pocházejí ze svobodné vůle našeho lidu a tudíž jsou součástí československého právního řádu a naopak pozdější předpisy vydávané orgány okupační správy až do 4. května 1945 součástí právního systému Československé republiky nikdy nebyly a nejsou. Tímto dekretem byly z právního řádu v plném rozsahu vyloučeny protektorátní předpisy z oblasti trestního, soudního, osobního a rodinného práva. Určitou výjimku tohoto výčtu tvořily pouze předpisy, které racionálně řešily právní stav a svým obsahovým charakterem neodporovaly ústavním demokratickým zásadám. Ústavním dekretem o obnovení právního

---

³³ Jánošíková, P. a kol., *Mezníky Českých právních dějin*. 2010, s. 148

pořádku byla dotčena i samotná platnost dekretů. Prezidentské dekrety vydávané během okupace azylovou vládou musely být nejpозději do šesti měsíců od prvního zasedání zákonodárného sboru potvrzeny ve standardním schvalovacím procesu a následně i vyhlášeny v podobě zákona ve Sbírce zákonů. Tento akt byl v období poválečného formování a obnovy státního zřízení velmi důležitou etapou pro potvrzení platnosti dekretů prezidenta Beneše, zejména s ohledem na splnění základní podmínky demokratického legislativního principu založeného na schvalovacím procesu zákonodárného sboru. Dekretem o obnovení právního pořádku byla nastolena kontinuita s právním řádem předmnichovské republiky a popřena legalita Mnichova a všeho, co po něm následovalo.³⁴

Dalším a neméně důležitým ústavním dekretem byl dekret č. 18/1944 Úředního věstníku ze 4. prosince 1944. Tento v jednotlivých ustanoveních specifikoval poválečné uspořádání výkonné moci a způsob demokratického obsazení orgánů státní správy, konkrétně obsazení orgánů místních, okresních a zemských národních výborů a Prozatímního národního shromáždění.

6.2. Benešovy dekrety předmětem sporů

Předmětem sváru a doposud velmi živou tématikou jsou především dekret číslo 108/1945 Sb. o konfiskaci nepřátelského majetku, dekret číslo 5/1945 Sb. o neplatnosti některých majetkově právních jednání z doby nesvobody a o národní správě majetkových hodnot Němců, Maďarů, zrádců a kolaborantů a některých organizací a ústavů, a v neposlední řadě i dekret číslo 12/1945 Sb. o konfiskaci a urychleném rozdělení zemědělského majetku Němců, Maďarů, jakož i zrádců a nepřátel českého a slovenského národa. Záměrem zmiňovaných dekretů bylo především urovnání majetkoprávních vztahů a křivd spáchaných na československém obyvatelstvu a zajištění veškerého nepřátelského majetku na území republiky. Tyto dekrety byly adresovány osobám, které po odtržení pohraničí a následné okupaci parazitovaly na majetku ve vlastnictví Čechů a Slováků a dále také osob, které podporovaly okupaci, čímž vědomě porušily občanské povinnosti ke své zemi. Toto bylo i základem Postupimských dohod a tudíž z hlediska mezinárodního práva nelze v tomto kontextu legitimitu provedeného odsunu Němců zpochybňovat. Problém ovšem nastal, když bylo překročeno k samotnému odsunu Němců. Povinností vlády a všech státních

---

³⁴ Vlček, Eduard, *Právní dějiny ČSR (1939 - 1947)*. 2005, s. 60

orgánů bylo chránit příslušníky menšiny před násilím a slepou mstou, což se bohužel úplně nepodařilo zabezpečit. Ve sledu poválečných událostí a šestiletého útisku ze strany Němců bylo „urovnání majetkoprávních vztahů“ realizováno poněkud radikálněji a neobešlo se bez projevů šovinistických emocí ze strany Čechů a Slováků vůči Němcům.

V této souvislosti někteří současní představitelé Německa, zejména tedy sudetoněmecká frakce spolkové republiky, zpochybňují platnost dekretů a svou tezi staví na abdikaci prezidenta Beneše na prezidentský úřad v roce 1938 a jeho dobrovolným odchodem do exilu se statusem soukromé osoby. Na základě tohoto tvrzení německé strany tedy Edvard Beneš nemohl vydávat dekrety v pravomoci prezidenta republiky a tudíž tyto nikdy nemohly být platné.

Je zřejmé, že v této problematice bude jen velice těžko nalezena vzájemná shoda. Můžeme tedy pouze konstatovat, že bez ohledu na stanoviska německé strany jsou Benešovy dekrety neodmyslitelnou součástí naší historie a z hlediska právní kontinuity jsou důležitým překlenovacím článkem přes období, kdy bylo naší vlasti odepřeno právo na vlastní identitu, tedy v době trvání Protektorátu Čechy a Morava.

7. ZÁVĚREM

Podpisem Mnichovské dohody v září 1938 byla zahájena etapa tzv. období nesvobody československého národa, neboť bylo zásadním způsobem zasaženo do celistvosti a svrchovanosti Československé republiky. Tímto aktem byly ze dne na den otevřeně porušeny veškeré do té doby platné mezinárodní smlouvy a základní demokratické principy, což významně napomohlo k nestabilitě politického vývoje a to nejen ve střední a západní Evropě, ale následně i k nestabilitě v celosvětovém měřítku. Československo bylo vydáno za oběť německé rozpínivosti výměnou za ochranu výsostných zájmů západních mocností Itálie, Francie a Velké Británie, což ovšem v žádném případě neznamenalo zklidnění situace na mezinárodním poli, ale právě naopak, neboť sled pomnichovských událostí jasně nastínil úmysly fašistického Německa.

Definitivní tečkou za ztrátou suverenity byla okupace Československa v březnu 1939 a začlenění území Čech a Moravy pod německou správu, vznikl Protektorat Böhmen und Mähren (Protektorát Čechy a Morava). České země se staly autonomní součástí velkoněmecké říše, čemuž byl přizpůsoben i celý právní systém a správní aparát. Protektorátní právo bylo přizpůsobeno právu říšskému, právní prostředí přispívalo k legalizaci vykořisťování původního obyvatelstva a v neposlední řadě bylo vytvářeno prostředí pro úplnou germanizaci regionu. Správní aparát byl rozdělen na orgány autonomní a orgány říšské, přičemž autonomní správa nebyla nikdy v pravém slova smyslu autonomní a oproti tomu zase říšské orgány disponovaly téměř neomezenou dominantní mocí za podpory rozsáhlého bezpečnostního aparátu vojenské okupační správy.

V době trvání Protektorátu Čechy a Morava zmizely veškeré znaky demokratického zřízení. Lze ho stručně charakterizovat jako období porušování mezinárodního práva, protiústavního jednání a kolaborace vrcholných představitelů státu (zejména za působení vlády Krejčího a Bienerta), nerovnoprávného postavení občanů, potlačení české státnosti, presumpce nevin, práva na spravedlivý soudní proces a v neposlední řadě i obdobím, kdy docházelo zvláště hrubým způsobem k porušování základních lidských práv a svobod. Je chmurným časovým mezníkem ztráty identity českého národa, ale také obdobím výrazných projevů vlastenectví a hrdinských činů směřovaných proti

fašistickému totalitnímu režimu. V protektorátním zřízení se mnoho Čechů aktivně podílelo na domácím i zahraničním odboji, jenž byl podporován azylovou vládou vedenou posledním prvorepublikovým prezidentem doktorem Edvardem Benešem, který jako první zpochybnil platnost Mnichovské dohody a vše, co po ní následovalo, tedy i právní subjektivitu jak druhé republiky, tak i Protektorátu Čechy a Morava.

Dalším a zásadním historickým okamžikem pro zachování české a slovenské identity v období válkou zmítané Evropy však bylo mezinárodní uznání vytvořeného prozatímního státního zřízení v Londýně. S takto získanou legitimitou se exilové vládě podařilo prostřednictvím dekretů vydávaných prezidentem republiky zachovat kontinuitu Československého právního systému v období německé okupace středoevropského prostoru a vytvořit tak vhodné prostředí pro poválečnou obnovu československého státního zřízení.

8. RESUMÉ

The period of the oppression of the Czech nation began by the signature of the Munich Agreement in September 1938, because the integrity and sovereignty of the Czech Republic was significantly affected. All the applicable international treaties and basic democratic principles were openly violated by this act and it significantly helped to the instability of the political development, not only in the Czech Republic but also in Central and Western Europe and finally to the instability on a global scale. The Czech Republic was handed over to Germany in exchange for the protection of the territorial interests of Italy, France and Great Britain. It, by no means, meant the calming of the international situation. But, on the contrary, the sequence of the events after the Munich Agreement clearly outlined the intentions of Nazi Germany.

The final point of the loss of the sovereignty was the occupation of Czechoslovakia in March 1939 and the incorporation of Bohemia and Moravia under the German administration as the Protectorate of Bohemia and Moravia. The Czech lands became an autonomous part of the Greater German Reich and the whole legal system and administrative apparatus was adapted to the Reich law, legal background contributed to the exploitation of domestic people and, last but not least, there was prepared the background for the final Germanization of the region. The administrative apparatus was divided into the autonomous authorities and the authorities of the Reich, but the autonomous authorities never were autonomous in the true sense and, on the contrary, the authorities of the Reich had almost unlimited dominant power which was supported by a large apparatus of the military occupation authorities.

All the characteristics of the democracy disappeared during the duration of the Protectorate of Bohemia and Moravia. It can be briefly characterized as the violation of the international law, unconstitutional action and collaboration of the top representatives of the state (especially under the influence of Krejčí's and Bienert's governments), unequal status of the inhabitants, suppression of the Czech statehood, the presumption of innocence, the right to a fair trial and, finally, a period of gross violation of the fundamental human rights and freedom. It is a grim milestone of the loss of the identity of the Czech nation, but also a

period of significant expressions of patriotism and heroic acts directed against the fascist totalitarian regime. A lot of Czech people actively participated in the domestic and the foreign resistances, which were supported by the asylum government led by the President Dr. Edvard Beneš who as the first one questioned the validity of the Munich Agreement, the legal subjectivity of both the Second Republic and the Protectorate of Bohemia and Moravia.

Another crucial and historical moment for the preservation of the Czech and Slovak identity in the war-torn Europe was the international recognition of the government set up in London. With this gained legitimacy the exile government managed through the decrees issued by the President to maintain the continuity of the Czechoslovak legal system during the German occupation and create a suitable background for the renovation of the Czechoslovak state system.

9. SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ

1. *Uhlíř, B.J., Kaplan, J.*, Praha ve stínu hákového kříže. Vyd. 1. Praha: Ottovo nakladatelství, 2005. 199 s. ISBN 80-7360-210-5.
2. *Keenan, G.F.*, From Prague after Munich: Diplomatic Papers, 1938–1940, Princeton: Princeton University Press, 1968. ISBN 0-691-05620-X.
3. *Jánošíková, Petra; Knoll, Vilém; Rundová, Alena*; Mezníky Českých právních dějin. Vyd. 2. Plzeň: Vydavatelství a nakl. Aleš Čeněk, 2005. 231 s., ISBN 80 -86898-27-X.
4. *Malý, Karel a kol.*, Dějiny Českého a Československého práva do roku 1945. Vyd. 1. Praha: Linde Praha, 1997. 572 s., ISBN 80-7201-045-X.
5. *Bílý, J.L.*, Právní dějiny na území České republiky. 1. vydání Praha: Linde Praha, 2003. 474 s., ISBN 80-7201-429-3.
6. *Schmidt, P.*, Paměti Hitlerova tlumočnicka 1935 - 1945, [z něm. originálu přeložil Váňa, P.]. Vyd. 1. Brno: Barrister & Principal, 1997. 319 s., ISBN 9788085947212.
7. Mnichov v dokumentech I., Zrada západní mocností na Československu. Vyd. 1. Praha: Státní nakladatelství politické literatury, 1958. 303 s.
8. *Irving, David John Cawdell*. Hitlerova válka a válečná stezka let 1933-1945. [z anglického originálu .. přeložila Tamara Váňová ; s předmluvou Vladimíra Nálevky]. Vyd. 3. Brno : Jota, 2005. 857 s., ISBN 80-7217-308-1.
9. *Vojáček, L. a kol.*, České právní dějiny. 2. vydání Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010. 694 s., ISBN 978-80-7380-257-8.
10. *Kadlecová, M. a kol.*, Dějiny československého státu a práva. Vyd. 2. Brno: Doplněk Brno, 1992. 133 s., ISBN 80-901102-7-4.
11. *Vlček, Eduard*, Právní dějiny ČSR (1939 - 1947). Vyd. 1. Olomouc: Univerzita Palackého, 2005. 148 s., SBN 80-244-1289-6.

12. Mnichov v dokumentech II., Zrada české a slovenské buržoazie. Vyd. 1. Praha: Státní nakladatelství politické literatury, 1958. 472 s.
13. *Moderní dějiny.cz* [online]. Domáci a zahraniční odboj v letech 1939-45, [cit. 19.12.2011]. Dostupné z WWW: <<http://www.moderni-dejiny.cz/clanek-domaci-a-zahranicni-odboj-v-letech-1939-45-780>>
14. *Moderní dějiny.cz* [online]. Protektorát Čechy a Morava za R. Heydricha a příprava atentátu, [cit. 23.12.2011]. Dostupné z WWW: <<http://www.moderni-dejiny.cz/clanek-protektorat-cechy-a-morava-za-r-heydricha-a-priprava-atentatu-746/>>
15. *Moderní dějiny.cz* [online]. Výjimečný stav po nástupu Reinharda Heydricha do vedení Protektorátu (28. 9.1941), [cit. 23.12.2011]. Dostupné z WWW: <<http://www.moderni-dejiny.cz/clanek-vyjimecny-stav-po-nastupu-reinharda-heydricha-do-vedeni-protektoratu-28-9-1941-825/>>
16. *Fronta.cz* [online]. Dokumenty, Protektorát Čechy a Morava (1939-1945), [cit. 29.12.2011]. Dostupné z WWW: <<http://www.fronta.cz/sekce/dokumenty-druha-svetova-valka>>
17. *Fronta.cz* [online]. Fotografie, Protektorát Čechy a Morava (1939-1945), [cit. 29.12.2011]. Dostupné z WWW: <<http://www.fronta.cz/sekce/2-svetova-valka-foto>>